

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-59>

УДК 338.2:658.1

МЕХАНІЗМИ ЗМІЦНЕННЯ ТА ОСНОВНІ ФУНКЦІОНАЛЬНІ ЦІЛІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

STRENGTHENING MECHANISMS AND MAIN FUNCTIONAL GOALS OF ECONOMIC SECURITY OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY

Калінеску Тетяна Василівна

доктор економічних наук, професор,
Національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4919-5788>

Підмогильний Сергій Сергійович

здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти,
Національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8666-4726>

Calinescu Tetyana, Pidmohylnyi Serhii

National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute»

У статті доведено, що сучасні механізми зміцнення економічної безпеки підприємницької діяльності мають бути спрямовані на поглиблення, розвиток та усталення підприємництва, згуртування, консолідацію і об'єднання усіх інструментів та складових механізму. Означено, що механізм зміцнення економічної безпеки має бути зорієнтований на пріоритетні цілі підприємницької діяльності, а його корегування має відбуватись відповідно до зміни пріоритетів підприємницької діяльності на оперативному, тактичному та стратегічному рівні управління. Обґрунтовано, що на кожному рівні управління підприємницькою діяльністю може бути свій механізм зміцнення економічної безпеки, якому має відповідати набір показників, що оцінює рівень безпеки та результати досягнення передбачених функцій і завдань. Практична значимість отриманих результатів підтверджується апробацією запропонованих підходів в різних сферах підприємницької діяльності.

Ключові слова: економічна безпека, механізм зміцнення, функціональні цілі, підприємницька діяльність.

The directions of strengthening the economic security of business activity correspond to the achievement of practical goals and objectives in the process of rebuilding and restoring the Ukrainian economy. Therefore, there is a need to expand and strengthen the tools and components of the mechanism for strengthening economic security by deepening and substantiating its functional goals of entrepreneurial activity. The purpose of the conducted research was the need to deepen and substantiate the components of the mechanisms for strengthening economic security in connection with the change in the vectors of the development of entrepreneurial activity and the clarification of its functional goals. The methodological basis of the research is the methods of dialectics, the methods and principles of scientific knowledge, the tools of economic analysis regarding the formation and adjustment of the components of the mechanism of strengthening economic security in accordance with the functional goals of entrepreneurial activity. The main hypothesis of the study was the assumption about the possible sustainability of entrepreneurial activity in various areas thanks to the adjustment of the mechanism of strengthening economic security at the operational, tactical and strategic levels of management. The article proves that modern mechanisms for strengthening the economic security of entrepreneurial activity should be aimed at deepening, developing and establishing entrepreneurship, uniting, consolidating and unifying all tools and components of the mechanism. It was determined that the mechanism for strengthening economic security should be oriented to the priority goals of entrepreneurial activity, and its adjustment should take place in accordance with the change in priorities of entrepreneurial activity at the operational, tactical and strategic levels of management. It is substantiated that each level of business management can have its own mechanism for strengthening economic security, which must be matched by a

set of indicators that assess the level of security and the results of achieving the intended functions and tasks. The originality and practical value of the obtained results is confirmed by the approbation of the proposed approaches in various spheres of entrepreneurial activity.

Key words: economic security, strengthening mechanism, functional goals, entrepreneurial activity.

Постановка проблеми. Сучасні механізми зміцнення підприємницької діяльності мають бути спрямовані на поглиблення, розвиток та усталення економічної діяльності, згуртування, консолідацію і об'єднання усіх інструментів та складових механізму заради виживання підприємництва в умовах здійснення воєнних дій на території України. Таке трактування напрямів зміцнення відповідає українському лексикографічному надбанню [1; 2; 3] а також відповідає важливим науковим цілям і досягненню практичних завдань, що стоять в процесі відбудови і відновлення української економіки [4]. Виходячи з вище вказаного, виникає потреба у розширенні та підсиленні інструментів та складових механізму зміцнення економічної безпеки шляхом поглиблення та обґрунтування її функціональних цілей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений авторський аналіз [5–7] досліджень і публікацій з економічної безпеки [8–13] дозволяє констатувати, що наразі не існує однозначного визначення економічної безпеки, проте можна відзначити такі загальні риси як забезпечення надійної захищеності від негативних факторів та запобігання внутрішнім та зовнішнім загрозам.

Не зважаючи на те, що загалом функціональні цілі економічної безпеки визначені [9–13], проте існує необхідність щодо ув'язки головних (пріоритетних) цілей з інструментами і складовими механізму економічної безпеки на різних рівнях управління підприємницькою діяльністю – оперативному, тактичному, стратегічному.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Звідси витікає ціль дослідження – поглибити та обґрунтувати складові механізми зміцнення економічної безпеки у зв'язку зі зміною векторів розвитку підприємницької діяльності та уточненням її функціональних цілей в процесі відбудови української економіки. Поставлена ціль вимагає досягнення і реалізації таких завдань:

- означити вектори змін цілей підприємницької діяльності в процесі відбудови української економіки;
- обґрунтувати механізм зміцнення економічної безпеки, виходячи із функціональ-

них задач і цілей відбудови підприємницької діяльності в повоєнний і післявоєнний період;

– уточнити складові механізму зміцнення економічної безпеки та пріоритети подальших змін в підприємницькій діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведене дослідження довело, що усі складові механізму зміцнення економічної безпеки взаємодіють між собою і зумовлюють вплив одна на одну. Тож механізм зміцнення, як і саму економічну безпеку, слід розглядати як цілісну систему, що має свою мету і завдання, суб'єкти і об'єкти, що виконують різні функції, які у певній зв'язці дозволяють досягти поставлені ціль і задачі.

Загальним об'єктом, в рамках якого розглядається механізму зміцнення економічної безпеки, може бути будь-яка сфера підприємництва та його окремі види діяльності (економічна, фінансова, інформаційна, інноваційна і т. п.) разом з дотичними (пов'язаними з ними) інституціями, організаціями та індивідуальними утвореннями.

Суб'єктами зміцнення механізму економічної безпеки підприємницької діяльності виступають – держава, суспільство, регіональні громади та окремих персонал, що приймає участь у підприємницькій діяльності з усіма їх інституціями.

До основних завдань механізму зміцнення економічної безпеки підприємницької діяльності можна віднести: забезпечення постійного економічного зростання, створення ефективної економічної структури управління, підвищення конкурентоспроможності, забезпечення соціального потреб та поліпшення якості життя працівників. Проте досягнення максимального рівня зміцнення економічної безпеки забезпечується функціональною надійністю створеного (існуючого) механізму, що повинен мати кожен його елемент. Тож повне дослідження механізму зміцнення економічної безпеки має бути прив'язане до її функцій, а саме до [9]: захисної, регулюючої, попереджувальної, інноваційної та соціальної. Кожна з наведених функцій має такі характеристики:

- захисна функція характеризується здатністю захищати підприємницьку діяльність від внутрішніх і зовнішніх загроз, а реа-

лізація цієї функції пов'язана з оптимальним формуванням її ресурсного потенціалу та його ефективним використанням;

– регулююча функція спрямована на нейтралізацію існуючих ризиків завдяки здатності підприємницької діяльності до саморегулювання та потенційних можливостей усунення ще й досі нерозв'язних проблем;

– попереджувальна функція – орієнтована на прогнозування виникнення потенційних кризових ситуацій під час підприємницької діяльності та на підготовку протистояння їм, завдяки формуванню (корегуванню) соціально-економічних та організаційно-технічних заходів, що посилюють міцність існуючого механізму економічної безпеки;

– інноваційна функція реалізується шляхом використання нетрадиційних рішень в процесі підприємницької діяльності, орієнтованих на прискорення темпів її економічного розвитку, нейтралізацію можливих негативних наслідків і виражаються у вигляді підвищення ефективності різних видів безпеки;

– соціальна функція передбачає повне задоволення запитів усіх учасників (суб'єктів) підприємницької діяльності та задоволення їх інтересів, що сприяє підвищенню рівня та якості життя, а також гарантує захист прав і свобод усіх стейкхолдерів.

Слід зазначити, що виокремлення вказаних функцій є досить умовною, бо вони досить щільно взаємопов'язані та взаємозалежні, а вказані особливості однієї функції можуть повторюватися при визначенні іншої функції. Проте спроможність повноцінного функціонування цих функцій разом дозволяє визначити функціональні цілі механізму зміцнення економічної безпеки підприємницької діяльності [9–13]:

– забезпечення високої ефективності підприємницької діяльності, стабільності, незалежності та конкурентоздатності бізнесу;

– забезпечення технологічної незалежності та досягнення високого рівня конкурентоспроможності корпоративних ресурсів (капіталу, персоналу, прав інформації, технології та устаткування) суб'єктів підприємництва;

– досягнення високого рівня ефективності виробництва, оптимальної організаційної структури управління та корпоративної соціальної відповідальності підприємницької діяльності;

– досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу, ефективна організація безпеки персоналу;

– якісна правова захищеність підприємницької діяльності, капіталу, майна, а також комерційних інтересів;

– забезпечення захисту інформації, роботи всіх підрозділів та відділів, комерційної таємниці;

– мінімізація руйнівного впливу підприємницької діяльності на стан навколишнього середовища.

Саме основні та функціональні цілі зумовлюють формування необхідної структури елементів механізму зміцнення економічної безпеки підприємницької діяльності, що дозволяє [12]:

– проводити загальний та функціональний аналіз рівня економічної безпеки;

– формувати необхідні ресурси (фінансові, матеріальні, інтелектуальні та інші) щодо зміцнення економічної безпеки;

– здійснювати тактичне та оперативне планування економічної безпеки та стратегічне прогнозування за функціональними складовими механізму зміцнення економічної безпеки.

Реалізація в необхідному обсязі зазначених заходів дозволить зміцнити належний рівень економічної безпеки підприємницької діяльності.

Окрім того, слід приймати до уваги, що механізм зміцнення економічної безпеки має бути зорієнтований на пріоритетні цілі підприємницької діяльності відповідно до вибраних часових горизонтів [12]:

1) оперативних цілей, що забезпечують стійкість (захищеність) до негативних змін в процесі виконання підприємницької діяльності;

2) тактичних цілей, які забезпечують стабільність функціонування підприємництва;

3) стратегічних цілей, що спрямовані на забезпечення умов та стабільності розвитку підприємств у довготерміновій перспективі.

Виходячи з вище вказаного, можна запропонувати зображено процес корегування механізму зміцнення економічної безпеки, виходячи із функціональних цілей і задач, що ставляться на оперативному, тактичному, та стратегічному рівнях управління (рисунок 1).

Із рисунка 1 витікає, що для кожного рівня управління (оперативного, тактичного чи стратегічного) підприємницькою діяльністю може бути свій механізм управління відповідно до визначених цілей і задач. А це означає, що кожному рівню може відповідати свій набір показників, що оцінює значення економічної безпеки та обсяг досягнення передбачених функцій і задач.

Окрім того, оцінювання економічної безпеки на кожному рівні можна здійснювати на допомогу узагальненого показника P_{EB} (див. формулу 1):

$$P_{EB} = f(EB_1, EB_2, EB_3, EB_4, \dots, EB_n), \quad (1)$$

де $EB_1, EB_2, EB_3, EB_4, \dots, EB_n$ – узагальнені показники економічної безпеки, котрі об'єднують різні групи показників, що характеризуються складові економічної безпеки підприємницької діяльності. Наприклад до групи 1 можуть відноситися показники стійкості, до групи 2 – ділової активності, до групи 3 – показники фінансової діяльності, до групи 4 – показники інтелектуального і соціального капіталу і т.п.).

Висновки. Таким чином, проведене дослідження довело, що:

1) економічна безпека – продовжує бути актуальнішою науковою проблемою, що має

теоретичне і практичне значення, і вимагає подальшого наукового осмислення щодо застосування нових підходів до механізму зміцнення економічної безпеки підприємницької діяльності з метою підвищення результативності та ефективності її функціонування в умовах повоєнного і післявоєнного відновлення економіки України;

2) при формуванні механізму зміцнення слід враховувати подвійний характер економічної безпеки підприємницької діяльності: з одного боку, вона забезпечує можливості власного функціонування, з іншого – є частиною економічної безпеки вищого рівня, що забезпечує виконання функцій регіонів, територіальних громад і держави;

3) механізм зміцнення економічної безпеки має складну внутрішню структуру, яка має бути спрямована на відновлення стабіль-

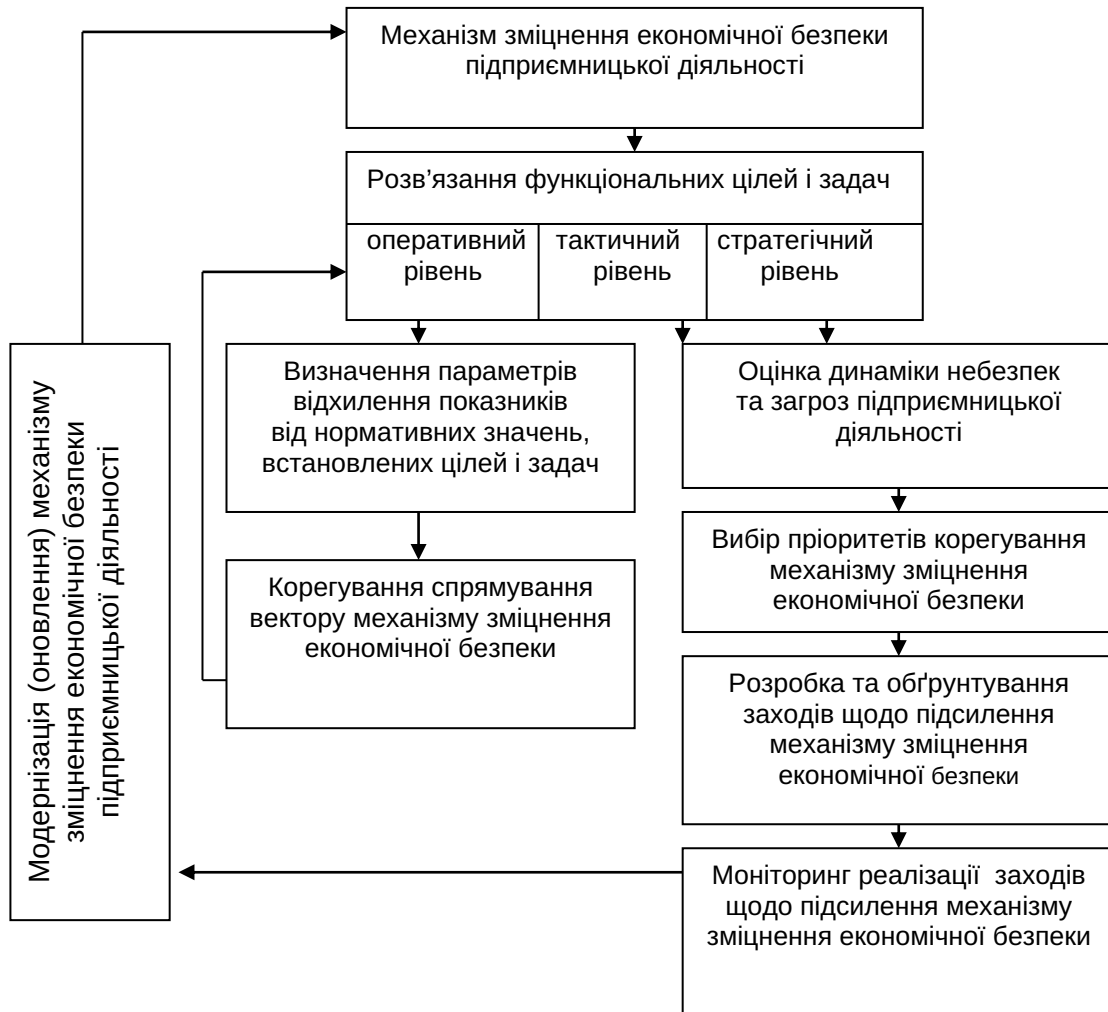

Рис. 1. Корегування механізму зміцнення економічної безпеки підприємницької діяльності відповідно функціональним цілям

Джерело: розроблено з урахуванням [14, с. 107]

ності, здатності до саморозвитку, прогресу та досягнення європейських рубежів конкурентоздатності;

4) корегування механізму зміцнення економічної безпеки має відбуватись відповідно до зміни пріоритетів підприємницької діяльності та рівнів управління: оперативного, тактичного та стратегічного;

5) на кожному рівні управління підприємницькою діяльністю може бути свій механізм зміцнення економічної безпеки відповідно до визначених цілей і задач розвитку підприємства, якому відповідає свій набір показни-

ків, що оцінює рівень безпеки та результати досягнення передбачених функцій і завдань;

6) оцінювати рівень економічної безпеки рекомендовано здійснювати за допомогою узагальненого показника економічної безпеки, що об'єднує в собі різні групи характеристик підприємницької діяльності на кожному рівні управління.

Подальші дослідження будуть спрямовані на виявлення тенденцій змін та пріоритетів розвитку підприємницької діяльності в процесі відбудови економіки України та набуття членства в Євросоюзі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цифрове лексикографічне надбання України. Словники української мови. URL: <https://github.com/LinguisticAndInformationSystems/mphdic/wiki> (дата звернення: 27.07. 2024)
2. Словник синонімів Караванського. URL: <https://562.slovaronline.com/> (дата звернення: 27.07.2024)
3. Штепа Павло (1977). Словник чужомовних слів і термінів. URL: <https://chtivo.org.ua/literature/naukova/32744-slovník-chuzhomovnih-sliv-i-terminiv.html> (дата звернення: 27.07.2024)
4. План відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/> (дата звернення: 27.07.2024)
5. Калінеску Т. В., Ревенко Д. С., Підмогильний С. С. Парадигма формування механізму зміцнення економічної безпеки підприємницької діяльності. *Часопис економічних реформ*. 2021. № 3(43). С. 35 – 41.
6. Калінеску Т. В., Підмогильний С. С. Моделювання процесів трансформацій у механізмах зміцнення економічної безпеки підприємницької діяльності. *Часопис економічних реформ*. 2022. № 3(47). С. 21 – 27.
7. Калінеску Т. В., Підмогильний С. С. Прогнозно-аналітичні інструменти зміцнення економічної безпеки в процесі відновлення промислового потенціалу. *Часопис економічних реформ*. 2023. № 3(51). С. 6–11.
8. Штулер І. Ю., Шевченко Д. В. Сутність економічної безпеки та її система управління. *Актуальні проблеми економіки*. 2020. №11 (233). С. 59–71.
9. Бойко А. О., Єпіфанов А. О. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2018. № 3. С. 65 – 75.
10. Левицька С. А. Теоретичний аналіз поняття економічної безпеки підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету* 2016. Вип. 19. Ч. 2. С. 52–53.
11. Фурса В. А., Коробцова Д. В. Класифікація актуальних загроз економічній безпеці держави. *Економічна безпека держави в контексті національних інтересів*: зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф., 23 квіт. 2021 р. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2021. С. 159–161.
12. Данілова Е. І. Загальні та функціональні цілі управління економічною безпекою. *Проблеми системного підходу в економіці*. Вип. № 2(70), 2019. С. 99–103.
13. Кургузенкова Л. А. Економічна безпека підприємства: сутність та чинники формування її відповідного рівня. *Економіка та суспільство*. Вип. №1. 2015. С. 31–34.
14. Кіпоренко С. С., Мороз О. В. Механізм економічної безпеки підприємств АПК. *Агросвіт* № 22, 2019. С. 104–108.

REFERENCES:

1. Tsyfrove leksykohrafichne nadbannia Ukrainy. Slovnky ukrainskoi movy [Digital lexicographic heritage of Ukraine. Dictionaries of the Ukrainian language]. Available at: <https://github.com/LinguisticAndInformationSystems/mphdic/wiki> (accessed July 27, 2024)
2. Slovyk synonimiv Karavanskoho [Karavansky's dictionary of synonyms]. Available at: <https://562.slovaronline.com/> (accessed July 27, 2024)
3. Shtepa Pavlo (1977). Slovyk chuzhomovnykh sliv i terminiv. [Dictionary of foreign words and terms]. Available at: <https://chtivo.org.ua/literature/naukova/32744-slovník-chuzhomovnih-sliv-i-terminiv.html> (accessed July 27, 2024)
4. Plan vidnovlennia Ukrainy [Ukraine recovery plan Ukraine recovery plan]. Available at: <https://recovery.gov.ua/> (accessed July 27, 2024)

5. Calinescu T. V., Revenko D. S., Pidmohylnyi S. S. (2021). Paradyhma formuvannia mekhanizmu zmitsnennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemnytskoi diialnosti [Paradigm of forming the mechanism of strengthening the economic security of entrepreneurial activity]. *Chasopys ekonomichnykh reform – Time Description of economic reforms*, no. 3(43), pp. 35–41.
6. Calinescu T., Pidmohylnyi S. (2022). Modeliuvannia protsesiv transformatsii u mekhanizмах zmitsnennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemnytskoi diialnosti. *Chasopys ekonomichnykh reform [A modeling of transformations processes in the mechanisms of economic security strengthening of entrepreneurial activity]. Chasopys ekonomichnykh reform – Time Description of economic reforms*, no. 3(47), pp. 21–27.
7. Calinescu T., Pidmohylnyi S. (2023). Prohnozno-analitychni instrumenty zmitsnennia ekonomichnoi bezpeky v protsesi vidnovlennia promysloвого potentsialu [Prognosis and analytical tools the strengthening of economic security in process of renewal the industrial potential]. *Chasopys ekonomichnykh reform – Time Description of economic reforms*, no. 3(51), pp. 6–11.
8. Shtuler I. Yu., Shevchenko D. V. (2020). Sutnist ekonomichnoi bezpeky ta yii systema upravlinnia [The essence of economic security and its management system]. *Aktualni problemy ekonomiky – Actual problems of economics*, no. 11(233), pp. 59–71.
9. Boiko A. O., Yepifanov A. O. (2018). Ekonomichna bezpeka derzhavy: sutnist ta napriamy formuvannia [Economic security of the state: essence and directions of formation]. *Visnyk SumDU. Serii «Ekonomika» – Bulletin of Sumy State University. Series “Economics*, no. 3, pp. 65–75.
10. Levytska S. A. (2016). Teoretychnyi analiz poniattia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv [Theoretical analysis of the concept of economic security of enterprises]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu – Kherson State University Herald*, vol. 19(2), pp. 52–53.
11. Fursa V. A., Korobtsova D. V. (2021). Klasyfikatsiia aktualnykh zahroz ekonomichnii bezpetsi derzhavy [Classification of actual threats to the economic security of the state]. *Ekonomichna bezpeka derzhavy v konteksti natsionalnykh interesiv: zb. tez dop. Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 23 kvit. 2021 r. (Kharkiv, April 23, 2021)*. Kharkiv: Kharkiv nats. un-t vnutr. sprav., pp. 159–161.
12. Danilova Elvira (2019). Zahalni ta funktsionalni tsili upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu [General and functional aims of the economic security management]. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi – Problems of systemic approach in the economy*, vol. № 2(70), pp. 99–103.
13. Kurguzenkova L. A. (2015). Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist ta chynnyky formuvannia yii vidpovidnoho rivnia [Economical security of company: essens and formational factors of correspond level]. *Ekonomika ta suspilstvo Economy and society*, vol. 1, pp. 31–34.
14. Kiporenko S., Moroz O. (2019). Mekhanizm ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv APK [Mechanism of economic security of AIC enterprises]. *Ahrosvit – Agrosvit*, no. 22, pp. 104–108.